

Юлія Варваринець,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність ІІО Соціальна робота та консультування,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник: **Наталія Олексюк,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної
роботи та соціальної педагогіки
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ПОСТІНТЕРНАТНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ-СИРИТ: ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядаються актуальні проблеми постінтернатного супроводу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сучасних соціально-економічних умовах України. Проаналізовано основні напрями діяльності соціальних служб та закладів соціального захисту, визначено труднощі процесу адаптації випускників інтернатних закладів до самостійного життя. Окреслено ефективні стратегії вдосконалення системи супроводу та перспективи розвитку соціальної підтримки даної категорії молоді.

Ключові слова: *постінтернатний супровід, діти-сироти, соціальна адаптація, соціальний працівник, соціальний супровід, самостійне життя.*

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні реалії України, включаючи наслідки військових дій на території України, посилення соціальної нерівності та реформування системи інституційного догляду, ставлять на порядок денний питання ефективності постінтернатного супроводу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Більшість випускників інтернатних закладів стикаються з численними труднощами соціальної адаптації, визначення професійного шляху, працевлаштування, а також з проблемами психологічного та емоційного характеру. Відсутність узгодженої системи координації між державними органами, освітніми установами, громадами та громадськими організаціями значно ускладнює забезпечення своєчасної та всебічної підтримки цієї молоді.

Непідготовленість до самостійного життя, обмежений доступ до житла, недостатній рівень фінансової і правової грамотності спонукають до соціальної дезадаптації випускників інтернатних закладів. У такій ситуації виникає нагальна потреба переосмислити підходи до постінтернатного супроводу, розробити дієві моделі соціально-педагогічної підтримки та створити інноваційні стратегії для вдосконалення системи допомоги дітям-сиротам у перехідний період їх інтеграції в доросле життя.

Виклад основного матеріалу. Постінтернатний супровід являє собою комплексну систему заходів соціального, педагогічного, психологічного, правового та побутового характеру, спрямованих на підтримку дітей-сиріт після їх виходу з інтернатів. Головною метою соціального супроводу постає забезпечення сприятливих умов для поступового переходу індивіда із інституційного середовища до самостійного життя, а також сприяння його ефективній інтеграції в суспільство. Ключову роль у цьому процесі відіграють соціальні педагоги та соціальні працівники. Їхнє завдання полягає у наданні персоналізованої підтримки, консультуванні щодо працевлаштування, організації житлових питань, а також розвитку важливих життєвих і комунікативних навичок, необхідних для самостійного існування у соціумі. Соціальний супровід дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування з інтернатних закладів, є однією з форм індивідуальної соціальної підтримки. Він надається у випадках, коли виникає потреба вирішення комплексу проблем, з якими стикається вихованець. Відповідно до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», соціальний супровід передбачає заходи соціального патронажу, надання допомоги та опіки цій категорії осіб. Основна мета такого супроводу полягає у подоланні чи зменшенні життєвих труднощів, збереженні або підвищенні їх соціального статусу. Соціальний супровід здійснюється як для дітей, які проживають у сім'ях, так і для осіб з числа цієї категорії, і надається виключно на основі письмової заяви дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування [1].

Проблема соціального супроводу дітей-сиріт після їх виходу з інтернатних закладів залишається однією з ключових викликів сучасної соціальної політики. Незважаючи на наявність державних програм, процес адаптації випускників до самостійного життя часто характеризується недостатньою ефективністю. Це пов'язано, зокрема, з відсутністю системного підходу і узгодженої взаємодії між соціальними, освітніми та медичними структурами. Значна кількість вихованців стикається з такими проблемами, як відсутність житла, нестабільний фінансовий стан та обмежений доступ до якісної освіти, що сприяє зростанню ризиків соціальної ізоляції та безробіття. Окрім того, ситуація ускладнюється нерозвиненістю життєвих і побутових навичок, психологічною неготовністю до самостійного життя та емоційними травмами, спричиненими дефіцитом підтримуючого середовища у процесі розвитку [2]. Таким чином, основними перешкодами для забезпечення ефективного постінтернатного супроводу залишаються слабка міжвідомча координація, недостатній обсяг матеріальної допомоги, низький рівень підготовки до самостійного життя та психологічна вразливість вихованців. Подолання цих проблем потребує комплексного і багаторівневого підходу, заснованого на ефективній співпраці між державними структурами, громадськими організаціями та фахівцями соціальної сфери.

Ефективність постінтернатного супроводу дітей-сиріт визначається цілісним підходом і активною співпрацею всіх учасників соціальної роботи.

Основними напрямами його вдосконалення є: розвиток наставництва як індивідуальної форми підтримки випускників; створення центрів соціальної адаптації для молоді, що має досвід інтернатного виховання; розширення співпраці між державними структурами та громадськими організаціями; упровадження тренінгових програм соціально-психологічного розвитку, спрямованих на формування самостійності, відповідальності та фінансової грамотності; підвищення професійної компетентності фахівців, які працюють із дітьми-сиротами.

Перспективним напрямком у розвитку системи постінтернатного супроводу є активна деінституціалізація та формування ефективної мережі підтримки на рівні громади. Це передбачає створення центрів соціальної підтримки для молоді, стимулювання розвитку прийомних і патронатних сімей, а також впровадження цифрових технологій для моніторингу потреб випускників та забезпечення індивідуального підходу до їх супроводу. Подібні ініціативи сприятимуть переходу від традиційної реактивної моделі допомоги до сучасної профілактично-підтримувальної системи, що спрямована на досягнення сталого розвитку та розкриття особистісного потенціалу [3].

Висновки. Постінтернатний супровід дітей-сиріт є важливою складовою соціальної політики, спрямованої на забезпечення рівних можливостей для всіх членів суспільства. Сьогодні головним завданням держави та соціальних інститутів є створення ефективного механізму підтримки випускників інтернатів, який поєднує соціально-педагогічні, психологічні та економічні інструменти допомоги. Для підвищення ефективності постінтернатного супроводу необхідно перейти до системи комплексної, цілісної та орієнтованої на особистість підтримки. Це можливо лише за умови співпраці державних інституцій, місцевих громад, неурядових організацій та соціальних працівників. Серед пріоритетів вдосконалення слід виділити розвиток програм наставництва, створення центрів соціальної адаптації, впровадження сучасних методів соціально-психологічної допомоги, покращення професійної підготовки працівників цієї сфери та розширення партнерських зв'язків на рівні громад.

Отже, постінтернатний супровід дітей-сиріт повинен трансформуватися із суто формальної системи заходів у багаторівневий соціальний механізм, орієнтований на формування самостійної, відповідальної та психологічно стійкої особистості, готової до активного життя в суспільстві. Тільки через таку трансформацію можна забезпечити успішну інтеграцію випускників інтернатів у соціум і втілити гуманістичні цінності державної соціальної політики.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>
2. Зубченко С. В., Тимошенко Н. Є. Проблеми дітей, які виходять з-під опіки до самостійного життя. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2017. №. 1 (1). С. 209-217.
3. Сокоринська М.Ю. Особливості соціалізації дітей-сиріт в постінтернатний період. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Ніжин. 2019. с. 97.

*Елизавета Галіщева,
здобувач першого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

*Науковий керівник: Галина Олійник,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та
соціальної педагогіки,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Постановка проблеми: Домашнє насильство є однією з найгостріших соціальних проблем сучасного суспільства, яка порушує основоположні права людини - право на життя, безпеку, повагу та гідність. В умовах соціально-економічних труднощів, воєнного стану та психологічної нестабільності в Україні спостерігається зростання випадків насильства в сім'ї. Особливо вразливими залишаються жінки, діти та люди похилого віку.

Попри наявність правових механізмів захисту, проблема залишається масштабною через стереотипи, замовчування, низький рівень довіри до соціальних служб і відсутність належної підтримки постраждалих. Тому питання подолання домашнього насильства та вдосконалення системи соціальної допомоги є надзвичайно актуальним.

Виклад основного матеріалу дослідження. Домашнє насильство визначається як будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного характеру, які завдають шкоди фізичному чи психічному здоров'ю члена сім'ї. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017 р.) визначає основні форми насильства: